

Vanhan metsän luonto elää kansanperinteessä

■ MATTIAS TOLVANEN

Ville Suhonen, Hannu Siitonen ja
Mikko Pöllänen, *Metsän tarina*.
Maahenki 2013.

Myös dokumenttielokuva
Metsän tarina, ohjaus Ville
Sutinen ja Kim Saarniluoto,
käsikirjoitus Ville Sutinen,
kuvaajat Hannu Siitonen, Mikko
Pöllänen ja Teemu Liakka
(ilmakuvat). Tuottaja Marko Röhr,
säveltäjä Panu Aaltio, leikkaaja
Kim Saarniluoto, kesto 76
minuuttia. Tuotanto Mattila Röhr
Productions, ensi-ilta 28.12.2012.

Pohjoinen havumetsävyöhyke eli taiga jatkuu Pohjolasta Euraasian ja Pohjois-Amerikan halki ja kiertää siten ympäri pohjoisen pallonpuoliskon mantereet. Havumetsän luonto ja monet sen eliölajeista ovat samantapaisten kansantarujen aiheena laajalla alueella Euraasiassa. Myös suomalainen mielenmaise- ma on edelleen sidoksissa vanhan metsän luontoon, vaikka oikeista aarnimetsistä on enää vain pieniä rippeitä jäljellä.

Suuri lapinpöllö lehahtaa siivilleen ja kaartaa ilmassa kauniisti suurilla siivillään, voimakkaana ja tarkkana, valmiina iskemään myyrän saaliikseen. Pöllön olemuksessa on päättäväisyyttä, aivan kuin samurain luonnetta. Lapinpöllö on taigan lintu, joka laaja levinneisyys ulottuu Euraasiassa aina Tyynevaltameren rannikolle saakka.

Ville Suhosen kirjoittama sekä Hannu Siitosen ja Mikko Pölläsen kuvaama *Metsän tarina* on viime vuosien tärkeimpiä metsäluontoon liittyneitä taidehankkeita. Se on yleismaailmallinen kertomus, joka alkaa maailmanpuusta, joka kasvoi maailman keskipisteessä ja kannatteli taivasta – kirjokantta, ja jonka ympärille metsä luotiin.

Kertomuksessa isä kertoo pojalleen aarnimetsän luonnosta ja siihen liittyvistä uskomuksista. Kaksi metsän tarinaa – kirja ja samanniminen elokuva – ovat ilmaisultaan erilaisia kokemuksia. Molemmissa teoksissa on samoja tekstejä, mutta yhteisestä sisällöstä huolimatta ne eivät seuraa tarkasti toisiaan vaan ovat itsenäisiä taideteoksia.

Kirja ja elokuva – kaksi taideteosta
Metsän tarina on hyvin visuaalinen kirja, jota voi hyvin luonnehtia taiteelliseksi kuvaukseksi met-

sän luonnosta, vaikka se on samalla myös paljon asiaa sisältävä luontokirja. Teosta voi selata kuin kuvalbumia. Ritva Kovalaisen taitosa Siitosen ja Pölläsen Kaakkois-Suomessa Parikkalan ympäristön metsissä valokuvaamat luontokuvat muodostavat yhtenäisen kertomuksen.

Siitosen ja Pölläsen luontokuvat ovat taattua laatua, ovathan molemmat tehneet jo pitkän uran luontoa kuvaten. Neljän vuoden aikana kuvatut luontokuvat kertovat jo sisällöllään metsän tarinaansa. Kaikki eläimet elävät omaa elämäänsä vapaina luonnossa, vain aikuinen ilves on kuvattu Kiteen eläinpuistossa. Kuvat nousevat hienosti esille, sillä niille on annettu paljon tilaa, tarvittaessa jopa kokonaisen aukeaman verran.

Myös teksti jatkuu kuvia myötäillen erilaisissa tunnelmissa, välillä korostettuina ja esille nostettuina pieninä jaksoina tai pitempinä kertomuksina. Metsän tarinaa voi lukea omaan tahtiinsa haluamassaan järjestyksessä aivan kuin olisi luontoretkellä vanhan metsän mutkittelevia polkuja pitkin samoilemassa. Myös metsäluonto on aina jokaisen metsässä retkeilevän henkilökohtainen kokemus.

Muinaiset suomalaiset jättivät itsestään merkkejä kalliiseen kalliomaalauksina, jotka ovat tuhansia vuosia vanhoja taideteoksia. Šamanistisille paikoille haluttiin ikuistaa tärkeitä asioita, kuten ihmisiä, saaliita, veneitä, ja myös hirvi on kuvissa tärkeimpänä saaliseläimenä helposti tunnistettavissa.

Elokovana *Metsän tarina* on hyvin kaunis luontoelokuva, romanttisen näkemyksen mukaan rakennettu kertomus, jossa luonto eläi-

mineen toteuttaa hieman inhimillistettyjä käsityksiä. Elokvassa tarinat ovat miehen ja pienen pojan äänellä kerrottuja, mutta monin paikoin kerronta toimii täysin itsenäisesti pelkän liikkuvan kuvan varassa, ilman mitään selostusta, vain metsän luonnonäänien ja musiikin kuljettamana. Ehkä edes musiikkia ei aina olisi tarvittu taustalle, eihän orkesteri viihdytä metsässäkään.

Elokuva sai Suomen Luonnon-suojeluliiton vuoden 2013 Ympäristöpalkinnon suomalaisen metsäluonnon elämyksellisestä filmatisoinnista. Lisäksi säveltäjä Panu Aaltio on voittanut kansainvälisen elokuvamusiiikkikriitikkojen järjestön IFMCA:n palkinnon *Metsän tarinaan* säveltämällään musiikilla.

Tarujen luontokirja houkuttelee metsään

Myyttinen tarina metsästä kirjan ja myös elokuvan keinoin kerrottuna on nykyaikana oikea tapa siirtää eteenpäin vanhaa kansanperinnettä, jonka jatkuvuus ei elä enää tarinoiden kertomisen varassa. Kaunis ja kiinnostavasti kuvattu kertomus voi houkuttaa lapsia ja nuoria metsäretkelle, vaikka heidän vanhempansa olisivatkin jo täysin luonnosta vieraantuneita.

Luonnontilaisen metsän eläimet, kasvit ja sienet saavat lisämerkitystä kansanperinteestä samalla, kun niiden elämä liittyy vanhan metsän ekosysteemiin. Selvä luonnonaikojen vaihtelu ja lisäksi myös puita kaatavat myrskyt ja salamaiskusta syttyneet metsäkulot kuuluvat vanhan metsän elämäntarinaan. Kaikilla luonnonvoimilla on selityksensä myös kansantarustossa.

Pohjoisten havumetsien alueella asuvien pitäisikin selvittää itselleen kulttuurinsa suhdetta alkup-

räiseen luontoon. Metsän tarinalla on merkitystä, sillä metsä antaa uusia mahdollisuuksia myös nykyajan bioteknologioissa ja lisäksi metsäluonnon arvo on nousemassa luontomatkaillen ja hyvinvointimatkaillen kohteena.

Teos on ladattu täyteen luonnonilmiöitä ja niihin liittyviä kansanuskomuksia, joilla metsissä paljon liikkuneet ja metsästäneet muinaiset esi-isämme ovat jäsentäneet elinympäristöään. Tuskinpa kukaan heistä on kantanut mukanaan läheskään näin laajaa valikoimaa erilaisia käsityksiä, ellei sitten satunut olemaan tietäjä iänikuinen. Tässä metsäkertomuksessa uskomusten runsaudella on kuitenkin oma kiinnostava tehtävänsä, sillä ne tuovat esille aivan toisenlaisen ajattelutavan omasta menneisyydestämme. Esimerkiksi jos sattui näkemään sananjalan kukkivan, niin mitä siitä sitten seurasi? Luontoon liittyvät muinaiset uskomukset ovat myös osa yhteistä kulttuuriperintöämme.

Joitakin käsityksiä olisin ainakin itse tarkentanut. Kansanperinteessä tunnetaan erilaisia merkittäviä vanhoja puita, pyhiä puita, karsikoita, pitämyspuita tai uhripuita. Metsän tarinassa pitämyspuu mainitaan haltijan asuinpaikkana, mutta oliko se sittenkin lähinnä uhripuu tai muistelupuu, jota kunnioitettiin ja jonka puoleen käännyttiin lohtua hakemaan.

Muinaissuomalaisissa uskomuksissa nousee esille luonnon kunnioittaminen. Ihminen on tarvinnut luontoa tullakseen toimeen ja metsän kanssa on pitänyt elää sopusuhteissa, vaikka metsä on tarkoittanut myös karhun ja muiden petojen aiheuttamaa vaaraa. Metsien keskellä asuneet ihmiset näki-

vät itsensä osana luontoa, ja myöskin pitämyspuulla oli tärkeä ja luonteva osa elämässä.

Nykyajan suomalaiselle luonnon kunnioittaminen tarkoittaa luonnon suojelemista, ja viimeisissä vanhoissa metsissä voidaan nähdä myös kulttuurillemme tärkeitä perusarvoja. Kun metsässä jaksaa kulkea luontoa tarkkailen, sieltä voi löytää myös tämän kirjan esittelemiä luonnonihmeitä: pieniä hyönteisiä, pikkulintuja, kuukkelin, helmipöllön, ketun tai jopa hirven.

Kirjan lopussa on hyvä kirjallisuusluettelo lähdemateriaalina käytetystä kansankulttuurista, muinaisuskosta ja esihistoriasta käsittelevästä kirjallisuudesta. Myös kirjan valokuvien sisältö selviää kuvauksesta; aukeamilla kuvat ovat ilman kuvatekstejä. Ehkä myös pieni laji- ja asiahakemisto olisi ollut hyödyllinen; sellainen josta löytyisivät viittaukset esimerkiksi hirveä, karhua, kyytä, mäntyä, palokärkeä, kuukkelia, pitämyspuuta tai sananjalkaa käsitteleviin kohtiin.

Kirjoittaja on biologi ja tietokirjailija.